

”Olles filigranlyror” eller mer korrekt lyrstjärt filigran

I denna artikel får vi följa Sveriges konsekventaste odlare och hur han odlade en stam filigranlyror i närmare 30 år. Odlaren heter Olle Boberg och artikeln beskriver hur han i slutet av 1960-talet fick tag på stammen i och lite om själva odlandet. Så låt er inspireras över hur stora möjligheter man har att odla en stam över lång tid för att få den så nära sitt odlingsideal som möjligt. Låt historien om Sveriges ”nationalstam” börja!

Text: Björn Lundmark

Tiden före Svenska guppysällskapet

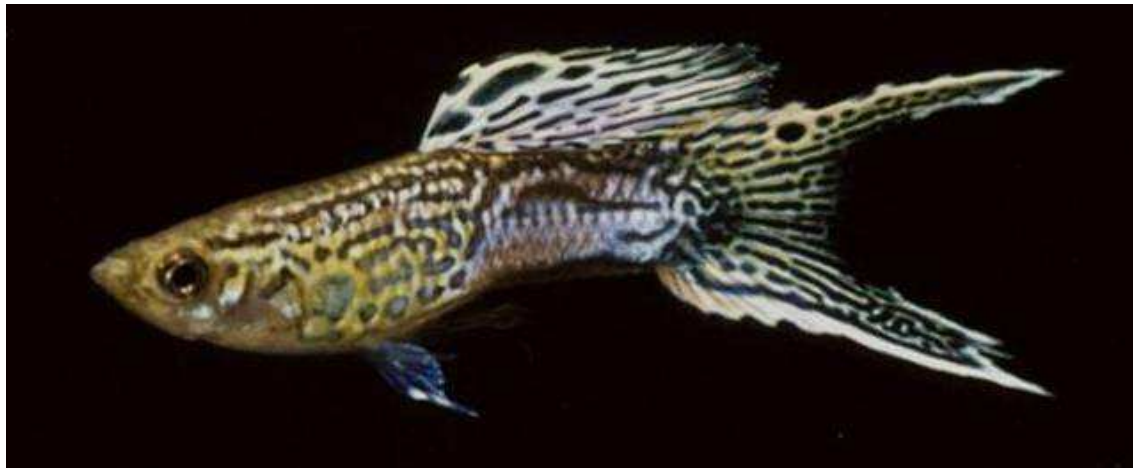
Idag finns internet, guppyföreningar och snabba expeditiionsfirmor om man vill få tag på nya guppystammar men hur gestaltade sig vardagen för guppyodlare på tidigt 1960-tal? Då fanns inget internet, inte heller något Svenskt guppysällskap att vända sig till ifall man ville ha andra guppys än de all dagliga zooaffärguppyna. De flesta med ”minoritetsintressen” löste problemet genom att bilda en förening så fort man insåg att man var några stycken likasinnade och så skedde även med de guppyintresserade i skånetrakten på den här tiden. Således bildades det Svenska guppysällskapet i slutet på 1960-talet av ett gäng entusiaster och de gav även ut ”Guppy-bladet” under några år. Sannolikt fick svenskarna draghjälp av den Danska guppyföreningen som var mycket aktiv på den här tiden och de hade även haft några utställningar.

Ryktet om att det fanns ett guppysällskap nådde så småningom Stockholm och en viss Olof (Olle) Boberg, vilken genast blev medlem i sällskapet. Eftersom Olle var på jakt efter utställningsguppys kontaktade han medlemmen Kjell Andersson vilken även drev en akvarieaffär i Malmö. Under telefonsamtalet berättade Kjell att han odlat en lyrstjärtsstam i några generationer och att han inte längre hade möjlighet att fortsätta med den. Enligt vad Olle kommer ihåg av Kjells utsago var ursprunget till stammen några hanar som han hade kommit över på någon av SGS två utställningar (1969 och 1971). Kjell erbjöd sig att skicka upp ett antal djur till Stockholm om Olle betalade 100 kronor för dessa. Sagt och gjort Olle betalade och fiskarna skickades upp till Stockholm och Olle, vilken genast satte igång att odla stammen. Som det beskrivs ovan hade Kjell odlat stammen några generationer men granskar man årtalen märker man fort att något inte stämmer, eftersom SGS första utställning var 1969 vilket gör det omöjligt för att Kjell odla stammen och skicka den till Olle redan innan den kan ha kommit till honom. Men danskarna hade två utställningar vilka ligger mer rätt i tiden bl.a. en 1967, kanske kommer stammen därifrån?

En möjlig härkomst

Olle har berättat att han fick tag på stammen 1969 från Kjell Andersson. Enligt Kjell hade han fått djuren från en utställning från en odlare vid namn som kan ha varit Schaeffer eller liknande. Jag har inte kunnat spåra denna odlare, men jag har hittat något annat som kan vara släktingar till Olles stam, förutsatt att ursprungsodlaren inte hette Schaeffer. Fiskar likande

Olles lyror finns i den danska Guppy-bogen av Tröst-Jørgensen från 1967. Där beskrivs en stam som en wiener smaragd med ormskinnsmonster och lyra tittar man på stjärtpolen tycker jag mig se det tydliga ränderna och annorlunda teckningen som är typiska för Olles lyror. Det finns fler bilder i boken och alla i samma stam har liknande bakkropp och lyrtendenser, visserligen är bilderna svartvita och mycket dåliga så osäkerheten är stor. Enligt bokens författare härstammar stammen från en Wiener guppy med amerikansk härkomst och de blev inköpta på en auktion efter Danska guppysällskapets utställning 1966. William Hartung och Paul Hähnel var de två amerikaner som visade guppys på denna utställning och eftersom Hähnel är känd för sina trianglar lär det knappast vara hans fiskar som är anfadern till Tröst-Jørgensen fiskar. Av Hartung finns inga spår i guppyvärlden att finna. Men som sagt hela detta sidospår är lite osäkert och vi har ingen aning om Olles fiskar härstammar ifrån Tröst-Jørgensens. Men det verkar som det odlades stammar som liknande Olles lyror i Danmark i slutet av 1960-talet, eftersom det finns bilder i flera danska publikationer från denna tid på potentiella anfäder till Olle filigran lyrstam. Men vi låter denna tråd sluta här eftersom jag inte lyckats hitta något säkert bevis på länken däremellan.

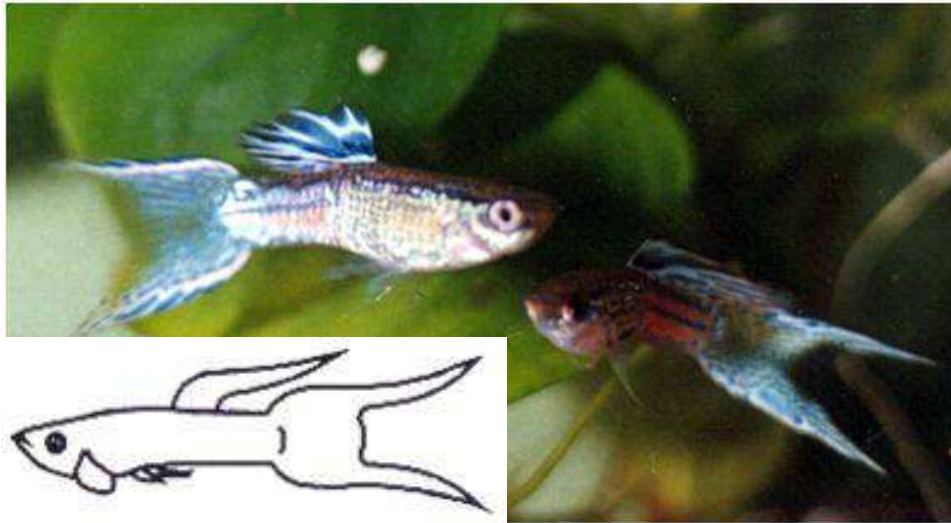
Olles filigranlyra odlad och fotad av Micke Norberg under sent 1990-tal.

Svårigheter med odlingen av lyror

Olle fick som sagt sin stam 1969 och han odlade den några generationer innan han såg något resultat som liknade lyrstjärt. I början dök det upp hanar med osymmetrisk stjärt, d.v.s. det ena svärdet hade rak spets medan det andra svärdet var något böjt. Efter långvarigt och tålmodigt odlingsarbete blev hanarna allt mer lyraktiga även om de aldrig blev perfekta lyror. Unghanarna liknade mest lyrstandard men med tilltagande ålder gled de mer åt dubbelsvärdshållet. Olle tror också att det hade varit bra om man hade försökt att avla mer konsekvent på de honor som gav större andel snygga lysöner.

Enligt Olle har stammen enligt honom alltid varit filigran med den karakteristiska ljusrosa bakkroppen. Vid ett tillfälle korsade Olle in en wiener smaragdstam för att få bättre spetsar på lyrorna, vilket i de första generationerna ledde till olika långa spetsar. Denna oönskade egenskap förbättrades långsamt åt det jämnare hållet men ofta var en det ena "svärdet" mer rakt medan det andra hade mer lyrform. Lyrorna förekom även som blonda efter en inkorsning av blonda djur. Olle odlade alltså samma stam i 30 år med bara några sporadiska

inkorsningar för att få in nytt blod och nya egenskaper. Den sista inkorsningen skulle dock visa sig vara ödesstigen.

Två lyrhanar odlade och fotade av Olle Boberg, jämför med den infällda bilden på den standardriktiga lyran.

På Stockholmsutställningen 1998 fick Olle tag på metalliklyror, vilka han införlivade i filigranstammen. Metallikvarianten tog sedan så småningom helt över och en dag i mitten av 2000-talet var filigranlyrorna tråkigt nog borta. Detta innebär att Olle odlade stammen drygt 30 år, vilket är en mycket stor bedrift.

Metalliklyror från tidigt 2000-tal (t.h) och 2008 (t.v) båda odlade av Olle Boberg.

När jag besökte Olle för första gången sommaren 2008 hade han bara metalliklyra kvar. Enligt Olle har metalliklyrorna problemet att de gärna får ett tredje svärd i mitten av lyran.

Vad som skiljer Olles filigranlyror från metalliklyrorna är att Olles lyror sannolikt är betydligt svårare att få till standard riktiga lyror eftersom de sakar en "genetisk egenhet" som metallikanlaget är sammankopplat med. Denna genetiska egenhet gör att hos alla metallik går svärderna ofta åt lyrhållet och därför är det svårt att odla fram bra dubbelsvärd hos metallikhanar till skillnad från alla andra dubbelsvärdsstammar där det är svårt att få till lyror. Så om jag får spekulera lite tror jag det krävs mycket odlingsarbete för att få till en "perfekt" lyra i en annan stam än metallik, vilket också ses på utställningarna. Nästan alla fiskar som numera tävlar i lyrklassen är metallik och med tanke på detta är Olles avelsarbete ännu mer imponerande!

Internationella utställningsframgångar

En glad Olle på utställning som vunnit en pokal anno 1995.

Under 1970- och 1980-talet var det sällsynt att någon odlade lyror och ibland var Olle enda utställare i den klassen, vilket ledde till många hedersvärda titlar och standardsegrar. En tysk förening hade t.o.m. strukit lyran ur sin tävlingsstandard i slutet av 1970-talet eftersom ingen hade sett någon lyra på många år. De fick dock återföra den igen eftersom Olle visade att standarden fanns kvar. Eftersom det tog ett tag innan alla föreningar hade samma tävlingsstandard hamnade ibland Olles lyror i dubbelsvärdsklassen med låga poäng som följd. Österrikarna med Max Kahrer (deras guppyklubbsordförande) i spetsen var de första som erkände Olles lyror som lyror och det första diplommet Olle har på lyrstjärt är daterat

Wien 1979 där han kom på andra plats med 68 poäng. Olle deltog även med lyrstjärtar i Wien år 1980, 81 och 82 och som bäst kom han på plats 1 med 71,67 poäng år 1981.

Med anledning av ovanstående var Olle i början av 1980-talet även Österrikisk mästare något år eftersom han också var medlem i ÖGG (Österrikiska guppyklubben) på den tiden. För de som inte är så insatta i utställningscirkusen kan nämnas att ÖGG är den mest seriösa och mest tävlingsinriktade föreningen, vilket gör det hela mer hedersfullt.

Trots att Olle odlade lyrorna så länge fick de aldrig de riktigt höga poängen utan oftast hamnade de mellan 70 och 75 poäng. De relativt låga poängen tyder på att lyra är en ganska svår standard men också på ”orättvisor” vid bedömningen, eftersom fiskar med svaga färger får sämre poäng trots att de har perfekt form. Men Olle säger också att han borde ha odlat stammen mer konsekvent än vad han gjorde, trots detta är det mycket hedervärt att odla en stam så länge med jämgoda resultat

Tabell med några utställningsresultat med Olles filigranlyror

Årtal	1985	1994	1995	1998	2001	2001	2003
Land/Klubb	?	D/DGF	D/DGLZ	S/SGS	S/SGS	D/GGD	D/DGF
Poäng	67,67	70,67+69,67	72,33	68,67	69,67	67,67	70,33
				72,67*			

* Mickes resultat med avkomlingar till Olles lyror.

En av Olles sista tävlande filigran lyror, fotot är från utställningen i Berlin 2003 där de fick 70,33 poäng. Foto. Dr. Wolfgang Loch.

Micke Norberg och Olles filigranlyror

Micke Norberg berättade för mig att Olles lyror är orsaken till att han blev så fascinerad av guppys. Detta eftersom han i sin ungdom hittade några lyrstjärtguppys i en akvarieaffär i Stockholm som fullständigt förtrollade honom, sedan dessa har han varit guppyfrälst. De guppys han hittade i affären kom givetvis från Olles odlingar och Micke fortsatte att odla på stammen några år. Han ställde även ut några exemplar bl.a. på utställningen i Stockholm 1998, där han t.o.m. vann över Olle. Men Micke fick annat att tänka på och guppyodlandet hamnade i träda några år och stammen försvann även hos honom. När Micke Norberg åter

började odla guppys igen 2009, var det första han gjorde att kontakta Olle för att få några lyror, men Olle hade som sagt inga kvar. Micke grämer sig fortfarande över att han lät stammen dö ut hos honom, men det är bl.a. Micke vi har att tacka för de fina bilder vilka vi visar i denna artikel. De visar tydligt hur stammen såg ut på slutet av 1990-talet.

Olles filigranlyror, odlade och fotade av Micke Norberg.

Sökande efter avkomlingar och genetiska spekulationer

Som vi tidigare har påpekat har Olle tyvärr helt förlorat stammen och den verkar inte finnas kvar någon annanstans i Europa heller, åtminstone inte inom tävlingssfären, Micke har dock funnit bilder på stammar som väldigt mycket påminner om Olles lyror i Tyskland och Belgien. Han planerar att göra en import för att se ifall det kan vara släktingar till de gamla lyrorna. De lyror som det numera tävlas med i Europa är endast metalliklyror vilka inte alls är samma stam som Olles filigranlyror även om Olle också har metalliklyror. Detta beror på att

båda anlagen sannolikt är Y-bundna och därför oförenliga i en och samma fisk. Så troligen finns det inga rena avkommor kvar efter Olles lyror därute i guppyvärlden.

Olles filigranlyra från utställningen i Bretnig 2001, Foto: Ömer Gülmez.

Både Micke och jag har spekulerat en hel över genetiken i Olles gamla filigranlyror. En av mina hypoteser är Olles filigranlyror är en gammal helt Y-bunden filigranvariant med den annorlunda färgteckningen på bakkroppen. Helt gissningsvis bestod Olles lyror av följande anlag: filigran, en rödrosa bakkropp vilket kanske även färgade fenorna ljusa och hämmade svärdens längd (Micke och jag kallar ett liknande anlag för rubra). Micke har försökt att sammanföra dessa två anlag (filigran och rubra) men resultaten blir inte alls Olles lyror, så kanske de måste nedärvas tillsammans på samma Y-kromosom eller så är det ett helt eget anlag som gjorde Olles lyror så speciella...

Micke har dock mer och fler avancerade teorier om genetiken bakom de unika filigranlyror, vilka han själv får presentera i en egen artikel tycker jag. Om vi bara kunde återfinna filigranlyran kan vi säkert reda ut det där med genetiken, frågan är bara varifrån ska vi hitta säkra ättlingar till filigranlyror? Kanske någon av guppybrevets läsare känner någon som har ättlingar till Olles filigranlyror i så fall skulle de vara ovärderliga för oss guppynördar.

Ett sidospår

Ett sidospår kommer från en annorlunda filigranhane som Håkan Turesson tog hem från Olles guppykällare 1997. Denna hane blev grundplåten till en mycket framgångsrik filigran dubbelsvärdslinje, vilken Håkan tävlade med och ofta fick den mycket höga poäng. I dagsläget är Olle tvärsäker på att hanen Håkan tog med härstammade ifrån lyrorna. Men studerar man de skrivna orden från den tiden så beskriver Håkan hanen såhär: ”*Den fantastiskt trevliga "gula ormskinns-dubbelsvärdshane" som jag fick av dig parades med två wienersmaragd DS-honor*” (SGB 3/1998).

TyvÄrr har jag inte hittat några fler pÅstÅenden om denna stam gjorda av HÅkan sjÄlv, men en liten notis av Olle i SGB 1/2001, dÄr Olle har varit pÅ hembesök hos HÅkan i Lund. SÅ hÄr skriver Olle dÅ:

”Ormskinn efter korsningen med en blond ormskinnshane som ursprungligen plötsligt dök upp i en av mina akvarier och som HÅkan tog med hem för länge sedan, fanns också att se i en burk. De håller god stil tycker jag och har givit fina pöäng i tävlingar den senaste tiden”.

Inget av dessa tvÅ citat tyder pÅ att hanen Är en solklar Ättling till filigranlyrorna och tittar man pÅ bilder Är de inte alls lika. HÅkans filigranhanar ser ut att ha en grön stjärtrot vilket tyder pÅ

att det finns Wiener smaragd under filigranet, ett anlag som inte återfinns hos filigranlyrorna. Tyvärr verkar det som att HÅkans filigran dubbelsvÄrd också den har försvunnit från guppyscenen i Europa, de odlare som länge har haft stammen, bÅde danskar och svenskar har den i alla fall inte lÄngre. Ättlingar finns dock i USA och kanske blir det en separat artikel om denna stam en annan gÅng, vi avslutar detta sidospÅr hÄr och nu.

HÅkans filigran DS och den infÄllda bilden Olles lyror. Foto H. Turesson & O. Boberg.

Epilog

Micke har jagat filigranlyror i hela Europa och han har hittat nÅgra som till det yttre liknar Olles lyror, men det Är mycket osäkert ifall de verkligen Är slÄkt med Olles fiskar och ifall de gÅr att fÅ till Sverige. Om nÅgon lÄsare av guppybrevet rÅkar ha Ättlingar till Olles lyror och vill dela med sig av dessa fiskar, tveka dÅ inte att kontakta mig, Olle eller Micke sÅ vi blir fler som odlar denna legendariska nationalstam igen.

TvÅ lyror frÅn Olles B. odling foto densamme.
